

MOLNÁR MIKLÓS (1946) Sopron

MOLNÁR MIKLÓS

Negyvenfilléres kiflik

Lenn az Alföld tengersík vidékén, az Óperenciás-tengeren innen, az üveghegyeken túl, ahol törpe nyárfaerdő sárgul a királydinnyés homokban, volt egyszer egy kidőlt-bedőlt kemence. Egyetlen oldala sem volt ép, ahol jó volt, ott rossz volt, ahol rossz volt, ott jó volt, mégis megsült benne száz tepsi kifli. Arra ment három anyaszült meztelen cigánypurdó: Kolompár Rómeó, Kolompár Hamlet és Kolompár Szentivánéji Álom, az ingük belsejébe hányták az összes kiflit, aztán a Madárijesztő, a Bádóg Favágó, a Gyáva Oroszlán, Lúdas Matyi, Toldi Miklós meg János vitéz társaságában elénekelték az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát.

Ennél nagyobbat már nem hazudhatok, csak ha elmondom, mi jutott eszembe a péküzletekben újabban kapható nosztalgia-kiflikről azon kívül, hogy a termékek neve elé biggyesztett *nosztalgia-* és *bio-* előtagot mindig ár-növelő szándékkal vetik be a jámbor konzumáló pór nép ellen.

Hajdanában-danában negyven fillért kóstált egy kifli. A félhold alakú péksütemény, más néven 'szarvacska' az osztrák *Kipfel*ből honosodott kiflivé, ahogy a *Krüppel* kriplivé, *Rosenfeld* Rákosivá, vagy *Appel* Aczéllá. Német nyelvterületen a *Kipfel* gúnynévként is használatos, törököket meg görbe hátú embereket jelölnek vele.

Mielőtt belevágnék kifliádiám folytatásába, először tisztázni szeretném a fogalmakat. Egy lóerő ugyebár azt az erőt jelenti, amivel hetvenöt kilót egy másodperc alatt egy méter magasra lehet fölemelni. Ennek analógiájára egy tanerő meg azt a rombolóerőt jelenti, amivel hetvenöt diákot egyetlen másodperc alatt egy méterrel közelebb lehet juttatni a végső elkeseredéshez, az önfeladói elbutuláshoz, az észrevehetetlen szürke kisegérré zsugorodáshoz, a nemtelené, küzdelmektől meghátrálóvá és rablelkűvé torzuláshoz. Hát mi lesz ebből, tekintetes urak? Hol vannak a nemes, küzdő, szabadlelkű diákok, he?

Így ni, most már folytathatom.

X kormányzóság Y városkájában... akarom mondani: Kunpacsakon, e koszfészkek koszfészkében, ugyancsak hajdanában-danában, az eufemisztikusan fiúiskolának mondott tanügyi ítélet-végrehajtó fegyintézet nagy, komor, négyszögű épületének (Móricz Zsigmond összevonja a szemöldökét) förtelmesen sivár udvarán volt egy portásfülkéje, ahol egy Gubik nevű alsó tagozati tanerő kuksolt a napnak mind a huszonnégy órájában. Hiába osztogatott néhanapján selyemcukrot a gyerekeknek, szikrányi esélye sem volt rá, hogy belopja magát a szívünkbe.

Igaz is: a *Légy jó mindhalálig*-ot szerencsére már azelőtt elolvastam és megszerettem – a Reich Károly sugallatos rajzaival illusztrált kiadásban –, mielőtt kötelező olvasmányként megutáltathatták volna velem, ahogy szinte mindenkivel megutáltatták, és megutáltatják mind a mai napig, az örök hülyeség füstölgő kanócú petróleumlámpája fényeskedjék annak, aki kitalálta. Az se volt ám semmi, mikor ilyen címmel írtak velünk magyardolgozatot: „Miért Gorkij *Anyá* című regénye a legkedvesebb olvasmányom?” Az én dogám így szólt; abban a reményben vettem papírra, hogy kicsapnak miatta a világegyetem összes iskolájából (sajnos nem csaptak ki, apámra és anyámra való tekintettel, akik maguk is tanipari szakmunkások voltak): „Gorkij *Anyá*

című regényéről a leghalványabb fogalmam sincs, mivel hogy nem olvastam, és nem is tervezem az elolvasását, viszont van némi fogalmam a szar ember-képeről:

*Ahogy én látom
az ember
az én külső burkom*

*amitől
a vécén
szabadulok meg.*

*Erről egyébként
ugyanígy nyilatkozik
a húgy is.”**

Ötvenhat késő őszén és ötvenhét kora tavaszán – ötödik osztályos tanfegyenc voltam akkoriban – a megtépázott rezsím föltápáskodott a hernyótalpak szaggatta, vértől iszamos porból, nemzetiszínű gombokat varrt az újra magára öltött szovjet kényszerzubbonyra, és moll hangnemben igyekezett továbbcincogni a bolsevizmus dúr skáláját. Mi, gyerekek ugyan édeskeveset értettünk a bazi nagy fölfordulásból, a felnőttek szünni nem akaró szájalásából, de nem is nagyon érdekelt bennünket. Ingyencirkuszként fogtuk föl az egészet, aminek a kegyelmi ajándékként ölünkbe hulló oktatási szünet volt a fénypontja. De aztán, ahogy máskor is, mindig is történni szokott, a szavaktól megittasult, elszabadultan szanaszét kóválygó felnőttek újra csordába rendeződtek, és pillanatok alatt visszaocsmányult minden. Az oktatásügyi helyzetet is egykettőre konszolidálták. Nem kis bánatunkra újraindult, jobban mondva folytatódott az iskolákban a gyerekek elleni tanügyi összeesküvés.

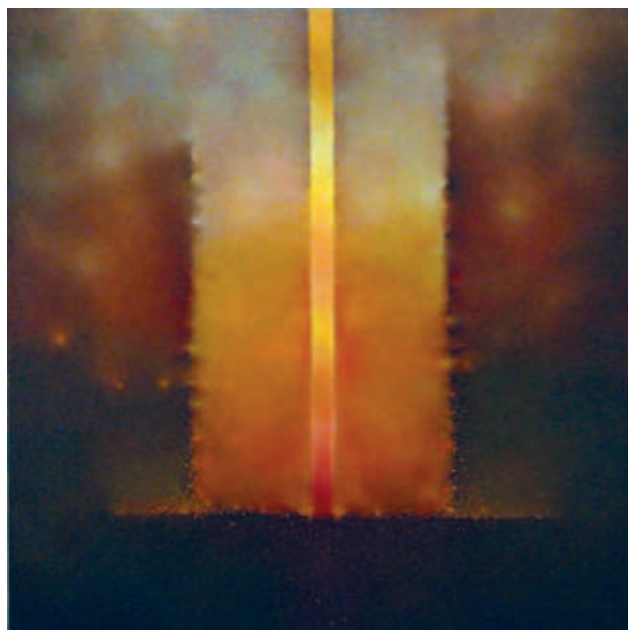
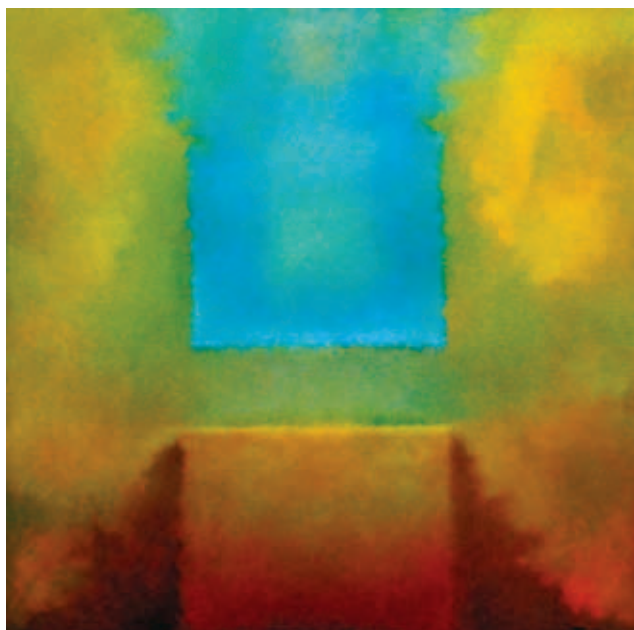
Osztályunkban néhány sráccal kevesebben lettünk; ők családotul disszidáltak. Eggyel pedig megszapordtunk, egy vagány pesti kölyökkel, akinek az utcai harcokban elestek a szülei, s emiatt a forradalmárok mártírglóriás fejével járkált köztünk, de csak addig, míg ki nem derült, hogy az ő szülei is lelécelték, mégpedig nélküle, őt meg rátestálták a pacsaki nagyszülőkre. Egyszer csak újra megjelent köztünk a Lecsó becenevű társunk. Ő meg egy szál magában indult neki az osztrák határnak, aztán néhány hét múlva – börtönébe visszavágyó sasfióka – hazakéredzkedett a traiskircheni menekülttáborból, anynyira hiányzott neki az anyukája.

Parasztvakításként egy-két mutatós szépségtapaszt is rácsirizeltek a közoktás újramázolt arculatára. Például néhány hónapra számúzták a tantervből – mi balgán azt hittük: végleg és Szibériába – az orosz nyelv kötelező ránk löcsölését. Csakhogy ennek sem örülhettünk sokáig, mert se szó, se beszéd, botcsinálta némettanári minőségben a nyakunkba zúdították Gubik alsó tagozati tanerőt, azzal a dermesztően otromba elgondolással, hogy majd ő beleveri a teuton idiómát a pacsaki felső tagozatos nebulók bikkfakemény koponyájába. Nem mintha bármelyikünk is kérte volna, hogy ilyen Gubik-féle tanbitangok akármire is okítsanak bennünket. Ő meg a büntársai gyerekek egyre újabb nemzedékeinek keserítették meg az életét, közben messziről lerítt róluk, milyen röhejesek, milyen nyomorultak, milyen szánalmasak. Minden tettüket, minden gondolatukat, talán még az álmaikat is ez az elv vezérelte: „Nem azért vagyunk a világon, hogy jól érezzük magunkat benne, és örüljünk egymásnak. Még csak az hiányzik! Sorakozó!” Soha semmit nem tanul-

* Erich Fried közlése nyomán.

HAGER RITVA, *Elveszett bárány*, 2016

KOVÁCS-GOMBOS GÁBOR, ...közeledik a hajnal, 2015; Dialogus, 2015

KOVÁCS-GOMBOS GÁBOR, Narthex I., 2016

tam az életidőmet galádul elherdáló iskolákban, ami keveset tudok, azt mesterektől lestem el, vagy magamat tanítottam meg rá.

Amúgy én nagyon bírtam az orosz (anyám, érezve az idők végbélszelét, már negyedikes koromban különórákra járatott), a cirill betűk is tetszettek nekem, az meg különösen, hogy a ceruzára azt mondják: *karandás*, a lóra meg azt, hogy *kony*, a kislány nekik *gyévocska*, a fiú *málcsik*, a nagymama *bábuska*, a kenyér *hleb*, a kifli *razsó*k, a pénz *gyengi*, a sárga *zsoltúj*, az elefánt meg *szlon*. Jóízű, barátságos nyelvre véltem ráérezni, szavainak olyan íze volt a számban, mint Celesztin apó kiflijeinek. Tántoríthatatlanul meg voltam róla győződve, hogy a kiflik vagy az erdei fák maguk közt oroszul beszélgetnek egymással. (A kutyák meg magyarul. Egyszer suttyomban kihallgattam két kutyát; azt hitték, senki sem látja vagy hallja őket. Arról folyt köztük a szó, hogy az embereknek halálszaguk van, mindegyiküknek másmilyen, erről lehet leginkább megkülönböztetni őket, az emberkölyköknek viszont, amíg föl nem cseperednek, istenszaguk van. Magyarul egyébként a világ minden kutyája ért, a többi nyelvet legfőljebb csak török, jobban mondva: ugatják.) Az orosz szavakból és népdalokból, amilyen például a „Gyorsan száguldó, hús patak partján” vagy a „Тонкая рябина”, nyírfaerdők és berkenyeligetek zúgását hallottam ki. A gyerekkoromban belém vésődött oroszfiléből a történelemnek nevezett siralmas bohózat semmilyen fordulata sem ábrándíthatott ki. Január elsejének délelőttjén minden évben tiszteletemet teszem Puskin szobra előtt, és nem szavalom, csak csöndes megilletődöttséggel elmondom valamelyik versét, például ezt:

*Ó, jaj! bármerre nézhetek:
Csak ostorok, bilincsek ezre;
Pusztít a jogrend, rég beteg,
S a rabság könnyét látom egyre;
Mindenhol bitor hatalom
Az elfogultság vak kődében
Ül trónra – rabszellem van ébren,
S a hírnév átkos vágya nyom.**

Vagy – jóllehet orosz tudásom száználmasan fogyatékos – Alekszandr Szergejevics anyanyelvén: Я вас любил: любовь еще, быть может / В душе моей угасла не совсем... („Szerettem Magát: talán mély szerelmem / A lelkemben nem hunyt egészen el...”)

Gubik tanerőt csak per Geszler emlegettük, ámbár küllemében nemigen hasonlított a piros fölsőn vadászsólyommal villogó Geszler Hermannra. Mivel testközeli tapasztalatokat csak arról szerezhettem, ahogyan nem hetvenöt, hanem harminckét gyereket ejtegetett kétségbe egyetlen másodperc alatt, harmincketten voltunk ugyanis az osztályban, Gubik tanerőt, legalábbis az ordibálós, pofozkodós, a sorból kilógókat meggyfa bottal fenyítő, teljes lényük-ből erőszakot árasztó többi tansmasszerhoz viszonyítva, éppenséggel tangyöngének is mondhatnám. Nem mintha nem szolgált volna rá, hogy annak a *Tell Vilmosból*, kivált pedig a magyar kártyából jól ismert gonosz birodalmi helytartónak a nevével billogozódjék meg, aki, miként a tök kilencesen is híven meg van örökítve, a botheygre tűzött kalpagját süvegeltette meg a jó néppel, míg a makk fölsőn akcióhoz készülődő Tell Vilmos egy jól irányzott nyíllövessel ki nem iktatta az élők sorából a kalpag gazdáját. Schiller úr szerint Tell Vilmos néhány lépésnyi távolságból eresztette bele a nyilát Geszlerbe. Ugyanezt Kassai Lajos lóhátról és ötvenméteres távolságból is kacagva meg-

* Franyó Zoltán fordítása.

cselekedte volna, úgy ám, Schiller úr. Hanem ha netán Hunniában akarna meghonosodni, javasolnám Schiller úrnak, hogy *Kástélyos*ra magyarosítsa a nevét. Ugye, milyen faszályosan hangzik: Kástélyos Frigyes. Az ilyen név viselőjéből akármi lehet minálunk: lovassági tábornok, lilimotpró, köz- és váltó-ügyvéd, zeneszerző, nagybirtokos, konzumidióta, festőművész, megélhetési bűnöző, ombudsman, narkós, sírásó, komédiás, celeb, nemzetbiztonsági tanácsadó, díler, pártigazgató, paprikajancsi, bankrabló, közmunkás, hasnyálmirigy-rák-specialista, pizzaki-hordó, farmakológiai bérgyilkos, adósrabszolga, fíngva ugró tanszék vezetője, vagyonőr, jól fizetett troll a világháló vitafórumain, genderideológus, hajléktalan, vagy akár költő is, föltéve, hogy szeret kiáltozni a pusztában. A lehetőségek végtelenek, határ a vegyi permettel tele-rondított ég.

A múlt század ötvenes éveinek második felében, miközben egyre jobban kiteljesedett az újragombolt bolsevizmus megfészkélése, Geszler – nem a svájci, hanem a pacsaki – kisboltot működtetett a (mint tudjuk: nagy, komor, négyszögű, Móricz Zsigmond újfent összevonja a szemöldökét) fiútanoda már említett portásfülkéjében. Kifliárulási engedélye is volt, amit egy időben átruházott kettőnkre, Galsai Misi cimborámra meg énrám; úgy emlékszem, hatodikosok vagy hetedikesek lehettünk akkoriban.

Nagy kegy volt ám ez, hajaj! Hogy pont mi ketten jutottunk ilyen zsíros stallumhoz, ahhoz bizony protekció kellett, nem is kicsi. Nekem az adta a hátszelet, hogy jó anyám meg a selyemcukros Geszler korábban kollégák voltak egy alsó tagozati tanintézetben, Misi cimborámnak meg az, valami bonyolult, árukapcsolásos ügyből kifolyólag, hogy Solti Károly nótáénekes mindig az ő szüleinél szállt meg, valahányszor föllépett a pacsaki nagyvendéglőben. Kettőnk cimborasága abban gyökerezett, hogy Misi volt az osztály egyik fenegyereke, én meg a másik. Olyan osztályidegenek voltunk, hogy csak úgy füstölt; két nonkonformista mákvirág. Pusztuljatok, bilincses iskolák! Ha rajtunk múlik, fölrobbantottunk volna minden iskolát, és Recskre deportáltattuk volna az összes tanerőt.

Az első szünetben átügettünk egy jókora papírzsákkal a cukrászdába, tudniillik abban az időben, a pacsaki cukrászdában legalábbis, kiflit is sütöttek, aki nem hiszi, járjon utána. A kiadóablak a cukrászda mögötti udvarra nyílt, Celesztin apó, a csodacukrász azon keresztül számolt le a kezünkbe százat az ő csodálatos kiflijeiből. Tégy bele mindent, amit kell, és szeresd felebarátaidat, mint tenmagadat, ez volt az ő tenyérbe mászóan egyszerű csodareceptje. Mivel nagyon szerette enmagát – szép kövér ember volt –, megvolt hozzá a mintája, miképpen szeresse a felebarátait. Közel és távol jószerivel ő volt az egyetlen felnőtt, akit nem tekintettünk ellenségünknek; főellenségeink persze a tanpribékek voltak. Milyen kár, hogy a selyemcukros Geszler kuckójában való tárolódástól, Geszler negatív kisugárzásától mindentől elillant Celesztin apó kiflijeinek csodatévő ereje, különben talán mindnyájunknak angyalszárnyaink nőttek volna, és látásra nyílt volna a harmadik szemünk. De azért az elszenvedett sugárártalom ellenére is megmaradtak osztályon felüli, ritka finom kifliknek. Tízpercekben árultuk őket a sulis udvarán, az utolsó szünetben pedig elszámoltunk Geszlerrel. A maradékot, már ha maradt belőle egyáltalán, visszavittük a cukrászdába.

Fejenként általában két kiflit vettek a srácok, és a húsz fillért vagy nem kérték vissza a forintból, vagy nem adtunk vissza, arra hivatkozva, hogy nincs aprónk. Így keletkezett jövedelmünket leginkább kiflibe öltük. Két pofára zabáltuk a friss, ropogós, ínycsiklandóan jó illatú kifliket, hozzájuk képest a mai nosztalgia-kiflik fasorban sincsenek.

Dózsölő életmódunknak jócskán akadtak irigyei. Nemcsak a kifliben való dúskálásunkat irigyelték tőlünk, hanem azt is, de rohadtul ám, hogy a végükön

LUZSICZA LAJOS ÁRPÁD, Óbudavári pléhkrisztus, 2002

egymáshoz illesztett kiflik félholdjaiból az anarchista szabadság parányi köreit vagy inkább holdkóros kishercegségeit teremtettük meg magunknak. Ördögfióka-szarvacskákkal a homlokunkon, kifliszárnyakkal a hátunkon röpdöstünk föl holdbéli légvárainkba. Felőlünk meggebedhetett az összes felnőtt. A kis okt. nem-szoc. forr. utáni rendbe betagozódott osztálytársainkat amiatt is epeömlés kerülgette, hogy mi ketten már kicsöngetés előtt kiosonhattunk a tanteremből, hogy elhozzuk a kiflis zsákokat Geszler bódéjából, és elfoglaljuk árusi posztunkat az udvar stratégiai szempontból legalkalmasabb pontján.

Gubanc csak akkor támadt, ha nem gyűlt össze annyi pluszbevételünk, hogy fedezze, amit bepofáztunk. Öltre menésig marakodtunk, hogy melyikünk evett meg többet. A selyemcukros Geszler nem ismerte a tréfát, és nem ismert irgalmat, mind a kettőt, a humorérzékét meg az irgalmasság iránti hajlamot alighanem sebészkéssel operálták ki belőle már a tanítóképzőben. Egy csúf téli napon megvonta tőlünk a kifliárulás privilégiumát. Az édenkert már csak olyan, hogy a főhatóság végül mindig kiteszi belőle az ember gyerekének szűrét. A főúri javadalomból való kicsöppenésünk híre az iskola falain túlra is kiszivárgott, mégpedig ebben a formában: „Lebuktak a kifli-burzsujok.” Ránk omlott a kifliből emelt katedrális, semmivé foszlottak holdbéli légváraink.

Különben meg – bolsevizmus-túlélő, holdkóros, nonkonformista mákvirágok – ma is élünk, ha meg nem haltunk.

Kocsmárosné, száz szál kiflit ide az asztalra!

